

Voorjaarsnota 2019

Hoofdstuk 1 Bestuurlijke lijn

Het zijn financieel spannende tijden voor Westland. De uitdagingen waarvoor wij staan zijn groot. Ontwikkelingen in het gemeentefonds, jeugdzorg, de opgave voor de energietransitie, noodzakelijke investeringen in ICT en bijstelling van verwachte inkomsten uit leges en heffingen leiden tot een tekort in de begroting dat oploopt tot € 13 miljoen in 2023¹. En dan hebben we het nog niet over nieuwe wensen en ambities. Ondanks de huidige financiële vooruitzichten kiezen wij er voor te investeren in voorzieningen en maatregelen die bijdragen aan de in het WestlandProgramma geformuleerde ambitie: een welvarend Westland met een sterke samenleving, waar het goed toeven is. Om financieel in balans te blijven moeten we ingrijpende keuzes maken. Die keuzes schuwen wij niet.

De uitdagingen vragen van ons, raad en college, bestuurlijk leiderschap. Geen hiërarchie, geen ivoren toren, maar leiderschap in een netwerksamenleving. Verantwoordelijkheid nemen voor het algemeen belang door te durven kiezen. Sturing geven op de inhoud, maar tegelijkertijd ruimte geven voor participatie en initiatief. Maar ook grenzen stellen waar dat nodig is. Een duidelijke lange termijn visie en koers die verder reiken dan de huidige bestuursperiode en die consequent uitdragen en vormgeven is van het allergrootste belang.

Onze keuzes

De afgelopen jaren is er stevig geïnvesteerd in de voorwaarden om onze bedrijven te laten floreren. Zo zijn er miljoenen geïnvesteerd in hoogwaardige infrastructuur om met name het vrachtverkeer te faciliteren. In tijden van crisis hebben we onze bedrijven ondersteund vanuit de Westland Agenda. We hebben bijgedragen aan het verbinden van het bedrijfsleven met het onderwijs door onder meer de realisatie van het World Horti Center en hebben bedrijven geholpen in hun internationale contacten. Ons bedrijfsleven is krachtiger en ondernemender dan ooit en goed in staat initiatieven te nemen en zich verder te ontwikkelen. Wij blijven het bedrijfsleven stimuleren en faciliteren. Bijvoorbeeld via de subsidieregeling Kennis en Innovatie Westland en het MKB-investeringsfonds en bij de doorontwikkeling van de Greenport Horti Campus. Ook nemen wij onze verantwoordelijkheid als het gaat om het aanjagen van de herstructurering van het cluster en het fatsoenlijk huisvesten van arbeidsmigranten.

Onderzoeksbureau Cebeon, het bureau dat voor ons de heroriëntatie op het bestaande takenpakket uitvoerde, geeft aan dat Westland in vergelijking met andere gemeenten onderscheidend is in het faciliteren van het bedrijfsleven., maar er wordt ook geconstateerd dat daar relatief lage (belasting)inkomsten/bijdragen van datzelfde bedrijfsleven tegenover staan. Met name de tarieven voor de onroerendzaakbelasting (ozb) niet-woningen zijn in Westland laag. Deze liggen 30% lager dan het gemiddelde van de referentiegemeenten. Ten opzichte van het landelijke gemiddelde zijn die tarieven bijna 40% lager.

De wetenschap dat de economie van Westland groeit en bloeit, in combinatie met het gegeven dat ons bedrijfsleven de afgelopen jaren stevig is ontzien en een lage lokale lastendruk is opgelegd, heeft ons doen besluiten aan u voor te stellen het bedrijfsleven meer mee te laten betalen aan de voorzieningen die worden gerealiseerd. Dit door de ozb op niet-woningen te verhogen en reclamebelasting in te voeren. Met de voorgestelde correctie op de inning van de ozb op niet-woningen blijft de bijdrage van het Westlandse bedrijfsleven nog altijd onder het landelijk gemiddelde. Tegenover de verhoging van de ozb op niet-woningen staat onder andere een forse investering in centrumplannen, bereikbaarheid en energietransitie, wat Westland aantrekkelijker maakt voor bedrijven en ruimte biedt voor ondernemerschap.

---

¹ Na verwerking van de meicirculaire is het verwachte tekort lager dan het eerder gecommuniceerde bedrag van € 14 miljoen.

We kiezen ervoor om de ozb op woningen niet te verhogen. De woonlasten zullen echter wel stijgen, omdat we genoodzaakt zijn de tarieven voor de afvalstoffenheffing te verhogen om de landelijk sterk gestegen kosten voor het inzamelen en verwerken van afval te compenseren. Ook worden de tarieven voor rioolrechten verhoogd in verband met de gestegen kosten voor de rioolinfrastructuur.

De groeiende uitgaven in het sociaal domein en in het bijzonder in de jeugdzorg, leggen een steeds groter beslag op de gemeentelijke middelen. Die groei was de afgelopen jaren voor een deel te voorzien, maar afgelopen jaar zijn de uitgaven verder gestegen. Deze ontwikkeling doet zich in vrijwel alle gemeenten in Nederland voor. Om die reden heeft het kabinet onlangs in de mei-circulaire voor de jaren 2019 t/m 2021 landelijk in totaal € 1 miljard extra aan de gemeenten toegezegd, als tegemoetkoming in de uitgavengroei.

Als onderdeel van ons Uitvoeringsprogramma 2019 hebben wij begin 2019 aan AEF opdracht gegeven om onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden van herijking van het beleid in het sociaal domein, en wel zodanig dat daarmee de structurele uitgaven in het sociaal domein beter kunnen worden beheerst. In afwachting van de uitkomsten van dat onderzoek doen wij het voorstel om op incidentele basis diverse maatregelen in het sociaal domein te continueren.

Wensen en ambities

Gezien de financiële context is er nauwelijks ruimte voor bestaande wensen en ambities. Wij kiezen er echter voor om voor een aantal gewenste voorzieningen toch ruimte te creëren in de begroting 2020-2023. Concreet gaat het onder andere om een bijdrage aan een fitpark in Heenweg, gecombineerd met gymfaciliteiten, de ontwikkeling van een aantal dorpscentra, nieuwbouw van zwembad De Hoge Bomen en de aanleg van twee metropolitane fietspaden.

Toekomstperspectief

Op basis van actuele trends en ontwikkelingen maken we ook nieuwe keuzes. Zo hebben wij de ambitie om op verschillende plekken, bijvoorbeeld de Greenport Horti Campus, woontorens ('horti towers') te realiseren. Deze ambitie vloeit voort uit de verwachte groei van de Westlandse bevolking, die vraagt om een daadkrachtige aanpak van het wonen-vraagstuk, rekening houdend met de beperkte beschikbare ruimte.

Verder omarmen wij het concept 'Huis van de Buurt' van Vitis Welzijn en Bibliotheek Westland. Dit wordt een plek waar jong en oud, redzaam en minder redzaam elkaar ontmoeten en helpen. Het concept sluit aan bij de ambitie van het college om te zorgen voor sterke verbondenheid, minder eenzaamheid, zelfredzaamheid en ontmoeting. Daar waar er binnen plannen mogelijkheden zijn, zullen wij meewerken aan de realisatie van een Huis van de Buurt.

Ten slotte zetten wij in op de realisatie van een nieuw Westlandtheater De Naald, vanuit het gegeven dat de levensduur van dit theater ten einde is. Wij streven ernaar om in 2020 met een plan te komen voor de nieuwbouw van het theater in combinatie met de ontwikkeling van het gebied rond de Verdilaan, inclusief de financiële consequenties. Daarbij kijken we ook naar de mogelijkheid om private partijen te betrekken.

Leeswijzer

De Voorjaarsnota begint met de inhoudelijke hoofdlijn waarin we ingaan op de trends en ontwikkelingen die invloed hebben op onze huidige en toekomstige keuzes. Hierna brengen we de financiële startpositie en de 'exogene factoren' in beeld: opgaven die onvermijdelijk zijn en die de omvang van de begroting beïnvloeden, zonder dat de gemeente hier direct op kan sturen. Vervolgens lichten wij een aantal keuzes van het college met financiële consequenties toe. De Voorjaarsnota eindigt met een dekkingsvoorstel, met daarbij uitleg over de maatregelen die volgens ons nodig zijn om te zorgen voor een sluitend en evenwichtig financieel perspectief.

Hoofdstuk 2 Inhoudelijke lijn

Wij signaleren verschillende trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op de keuzes die wij nu en in de toekomst moeten maken.

Tuinbouwcluster: drager van de Westlandse economie

De economie van Westland groeit en bloeit. Drager van de economische ontwikkeling is het tuinbouwcluster. De afgelopen jaren is de ‘glazen stad’ – gedreven door technologische ontwikkelingen, innovatie en samenwerking van de Westlandse ondernemers – uitgegroeid tot een nationaal en internationaal vermaard cluster van bedrijven. Als gemeente staan we aan de lat om de randvoorwaarden te scheppen die nodig zijn om deze drager van de Westlandse economie te versterken.

Arbeidsmarkt en onderwijs

Westland levert een grote bijdrage aan het bruto nationaal product van Nederland. Om deze positie ook in de toekomst te behouden is een betere match nodig tussen arbeidsmarkt, onderwijs en economie. In de huidige concurrerende arbeidsmarkt is veel vraag naar gekwalificeerde medewerkers. Om aan die vraag te kunnen blijven voldoen is voldoende aansluiting nodig tussen het onderwijs en het tuinbouwcluster. Dat vraagt onder andere om investeringen in doorlopende leerlijnen, een gedegen Lokale Educatieve Agenda (LEA) en in ‘een leven lang leren.’ Wij zien voor de gemeente een trekkende rol om partijen bij elkaar te brengen.

Ruimte en bereikbaarheid

Hoewel de Westlandse bevolking profiteert van de toegenomen welvaart en daar zeker de vruchten van plukt, leidt het ook tot complexe vraagstukken. De economische groei zet de beschikbare ruimte en de bereikbaarheid van Westland verder onder druk. Door de positieve ontwikkelingen in de economie en de demografische ontwikkelingen neemt de vraag naar woningen sterk toe. Er zijn meer woningen nodig van goede kwaliteit, op de juiste locatie en passend bij de financiële mogelijkheden en woonbehoefte van de verschillende doelgroepen. Westland staat voor de uitdaging om toekomstbestendig te bouwen. Deze verdere ‘verstedelijking’ heeft ook een keerzijde. Steeds vaker klinkt vanuit de bevolking de klacht dat alles wordt volgebouwd en dat het ‘te druk’ wordt. De vraag naar meer leefruimte, recreatiemogelijkheden en kwalitatief groen in de leefomgeving neemt zienderogen toe. In onze beleidskeuzes houden wij rekening met behoud van de Westlandse eigenheid op dit punt.

Klimaat

Nederland heeft zich met de ondertekening van het klimaatakkoord van Parijs verbonden aan de opgave om klimaatverandering tegen te gaan. In de komende periode wordt de exacte wettelijke rol van de gemeenten in deze opgave duidelijk. Voor nu ligt er al een wettelijke taak voor de gemeente met een forse financiële impact.

Sterke samenleving

Alle inwoners moeten kunnen meedoen in de samenleving. De Westlandse samenleving staat er goed voor. De menselijke maat, onderlinge verbondenheid, de vele vrijwilligers en het ondernemerschap in economische en sociale zin, zorgen hiervoor. Toch hebben trends als individualisering, vergrijzing en digitalisering invloed op de sociale verbindingen in de samenleving. Het aantal jongeren en 80-plussers in Westland groeit sterk. Dit heeft weerslag op de zorgkosten voor zowel jeugd als ouderen. Om de benodigde kwaliteit en kwantiteit van zorgvoorzieningen te kunnen blijven bieden, is een transformatie in het sociaal domein nodig.

Hoofdstuk 3 Financiële lijn

Vertrekpunt voor deze Voorjaarsnota vormt de geactualiseerde financiële positie gebaseerd op de vastgestelde begroting 2019-2022. De actualisatie betreft onder andere de verwerking van een aantal onontkoombare en exogene factoren. De onderstaande tabel schetst de financiële startpositie voor de Voorjaarsnota 2019. Vervolgens lichten we de verschillende onderdelen uit de tabel nader toe.

Tabel 1: Financiële startpositie, bedragen € 1,0 miljoen

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Startsaldo (mjb. '19-'22)	1,000	0,279	0,413	0,413
A: Mutaties FMP 2020-2022	1,258	0,701	-0,665	-1,173
Saldo FMP	2,258	0,980	-0,252	-0,760
B: Mutaties exogeen & Onontkoombaar	-13,145	-12,213	-12,422	-12,519
Saldo FMP en exogeen & onontkoombaar	-10,887	-11,233	-12,674	-13,279

Saldo begroting 2019-2022

De in november 2018 door u vastgestelde begroting kent batige saldi in alle jaarschijven. Deze zijn € 1,0 miljoen in 2020 en € 0,28 miljoen in 2021. De jaarschijven 2022 en 2023 kennen beide een batig saldo van € 0,41 miljoen.

3.1 Financieel Meerjarenperspectief 2020-2023 (FMP)

Het FMP 2020-2023 is de financieel technische doorrekening van de vastgestelde begroting 2019-2022. Deze technische bijstelling betreft onder andere verwerking van actuele cijfers over rentestanden, indexering, loonontwikkeling, areaaluitbreiding en dividend. Ook is de laatst bekende informatie over de Algemene Uitkering gemeentefonds verwerkt en vindt een bijstelling van het investeringsprogramma plaats. De financiële uitgangspunten van het FMP betreffen in hoofdlijn:

- Er is geen rekening gehouden met indexering van belastingen;
- Voor de omslagrente wordt gerekend met een percentage van 1,9%;
- De raming van het gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire 2019.

Het FMP 2020-2023 bestaat uit de volgende onderdelen:

Tabel 2: Financieel Meerjaren Perspectief, bedragen € 1,0 miljoen

Startsaldo (mjb. '19-'22)	1,000	0,279	0,413	0,413
1. Actualisering MJB	-0,382	-0,375	-0,246	-0,188
1a. Structureel effect jaarrekening 2018	0,062	0,062	0,062	0,062
2. Dividend	0,095	0,115	0,135	0,135
3. Alg. Uitkering + belastingen	-0,905	-1,165	-1,165	-1,165
3a. Alg. Uitkering mei-circulaire	-0,055	-0,149	-0,692	0,509
4. Investerings / reserves	1,598	1,108	0,136	-1,631
5. Accres sept/dec. Circulaire t.l.v. stelpost	0,845	1,105	1,105	1,105
A: Mutaties FMP 2020-2022	1,258	0,701	-0,665	-1,173

1. Actualisering Meerjarenbegroting

De door de raad vastgestelde Programmarapportage 2018 bevatte enkele mutaties met een structureel effect. Voor het belangrijkste deel betreft dat een hogere bijdrage aan de GGD Veilig Thuis (€ 0,167 miljoen) Daarnaast zijn in dit onderdeel de hogere onderhoudskosten verwerkt (€ 0,212 miljoen) die zijn ontstaan door areaaluitbreiding van het openbaar gebied en is in verband met een lagere rekenrente de storting in de voorziening wethouderspensioen aangepast (€ 0,04 miljoen). In totaal een nadelig effect van bijna € 0,4 miljoen.

In de laatste jaarschijven wordt dit nadelig effect gedempt door een hogere ozb-opbrengst als gevolg van areaaluitbreiding en een hogere netto vrijval van de voorziening begraafrechten.

1a. Structureel effect jaarrekening 2018

Het batige saldo van de jaarrekening 2018 bestaat hoofdzakelijk uit incidentele onderwerpen. Voor een beperkt deel is er sprake van een positief structureel doorwerkend effect. Het betreft hier gerealiseerde ozb-opbrengsten.

2. Dividenden

De wijziging in de dividendinkomsten is het gevolg van aanpassingen in de begrote dividendinkomsten bij de verschillende deelnemingen. Westland ontvangt de grootste dividenduitkering van JUVA. De raming hiervoor bedraagt jaarlijks € 11,232 miljoen Dat is € 0,06 miljoen hoger dan in de begroting 2019-2022. In dit bedrag is rekening gehouden met het extra dividend van bijna € 2,5 miljoen dat JUVA al jaren uitkeert. Dit op grond van de bevestiging van JUVA dat de gemeente deze dividenduitkering ook over 2020-2022 ontvangt.

Voor 2023 is dit bedrag nog niet formeel bevestigd. Vooralsnog gaan we in de Voorjaarsnota 2019 uit van continuering van deze cijfers. Ook het dividend dat Westland ontvangt van HVC is op basis van de laatste prognoses licht bijgesteld (€ 0,06) miljoen.

3. Algemene uitkering en belastingen

Ieder jaar publiceert het ministerie van BZK drie circulaires (in mei, september en december), met daarin de ontwikkeling van het gemeentefonds. Daaruit wordt doorberekend wat dit voor de uitkering aan Westland betekent. Via een normeringssystematiek groeit het gemeentefonds mee met de uitgaven op de rijksbegroting. Als het Rijk meer uitgeeft, stijgt ook de Algemene Uitkering. Als het Rijk bezuinigt of aan de andere kant minder uitgeeft, daalt het gemeentefonds mee. Dit noemen we de 'trap op, trap af-systematiek'.

Lager accres

Eerder informeerden wij u via een raadsinformatiebrief over de uitkomsten van de septembercircularis 2018 gemeentefonds. Door een lagere groei van het gemeentefonds gekoppeld aan de rijksuitgaven ontving de gemeente € 0,5 tot € 0,7 miljoen minder in alle jaarschijven. Dit bedrag is verrekend met de stelpost Interbestuurlijk Programma (IBP), een programma met ambities die overheden samen moeten realiseren. Deze stelpost is gevormd vanuit het hogere accres Algemene Uitkering als gevolg van het Interbestuurlijke Programma en structureel opgenomen in de begroting 2019-2022 ter dekking van toekomstige uitgaven IBP. In de decembercircularis 2018 kondigde het Rijk weer een lager accres aan. Daarbij is rekening gehouden met verwachte lagere uitgaven van het Rijk in 2018. Het werkelijke effect over 2018 wordt bekend via de meicircularis 2019. Het verwachte nadeel bedraagt voor de gemeente Westland structureel € 0,5 miljoen. In lijn met de septembercircularis is ook dit bedrag verrekend met de stelpost IBP.

Verder zorgt een aantal taakmutaties voor een stijging van de Algemene Uitkering. Volgens de bestendige gedragslijn is bekeken of deze taakmutaties ook daadwerkelijk leiden tot extra activiteiten met bijbehorende lasten voor de gemeente Westland. Dit leidt ertoe dat de genoemde taakmutaties ook als uitgavenbudget in het FMP zijn verwerkt.

Door deze verrekening met de stelpost IBP leidt de neerwaartse bijstelling op de Algemene Uitkering slechts tot een beperkt nadeel in het FMP 2020-2023.

Voor de belastingen geldt dat daarvoor in het FMP geen indexering plaatsvond.

3a. Algemene uitkering: meicirculaire

Begin juni is de meicirculaire 2019 verschenen. Deze meicirculaire laat het volgende beeld zien:

(Bedragen x € 1 mln.)	2020	2021	2022	2023
A. Mutatie Algemene uitkering	V 0,290	V 0,196	N 0,347	V 0,854
B. Mutatie stelpost BTW-plafond	N 0,345	N 0,345	N 0,345	N 0,345
Totaal effect meicirculaire	N 0,055	N 0,149	N 0,692	V 0,509

A. Accessen

Uit de circulaire blijkt met name een daling van de accessen. De daling wordt veroorzaakt door lagere (rijks)uitgaven en door een bijgestelde loon/prijsontwikkeling. In de verwerking van de decembercirculaire 2018 was al op een daling van de accessen geanticipeerd, maar met name 2022 blijkt nadeliger uit te pakken dan is ingeschat. Daarentegen laat de meicirculaire een afvlakking in het verloop van de accessen zien in 2023. Hierdoor komt de uitkering in 2023 juist positiever.

B. Plafond BTW-compensatiefonds

In de begroting is een stelpost opgenomen voor de nog te ontvangen afrekening op de onderschrijding van het BTW-plafond. Deze stelpost bedraagt € 565.000.

Uit de meicirculaire blijkt dat de verwachte onderschrijding op het plafond veel lager is dan de inschatting bij de septembercirculaire 2018. Dit komt overeen met een nadeel voor de gemeente van € 345.000. Het nadeel wordt structureel verwerkt, aangezien het provinciaal toezicht het standpunt heeft dat de stelpost meerjarig niet hoger mag zijn dan het laatst bekende cijfer over de afrekening. Overigens wordt deze werkwijze ook door het rijk aanbevolen in de circulaire.

Daarnaast is in de meicirculaire sprake van taakmutaties. Het gaat bij taakmutaties om bijstellingen in de algemene uitkering die gekoppeld zijn aan specifieke activiteiten. Deze activiteiten worden budgettair neutraal verwerkt in de begroting:

(Bedragen x € 1 mln.)	2019	2020	2021	2022	2023
1. Sociaal Domein	V 3,530	V 3,259	V 3,235	V 1,810	V 1,738
2. Taalniveau statushouders	V 0,125	V 0,125			
3. Beheerovereenkomst DSO-LV		N 0,105	N 0,105	N 0,105	N 0,105
4. Invoering wet verplichte ggz		V 0,110	V 0,110	V 0,110	V 0,110
5. Maatschappelijke begeleiding	V 0,299				
6. Overige kleinere taakmutaties	V 0,084	V 0,024	V 0,032	V 0,040	V 0,049
Totaal taakmutaties	V 4,038	V 3,413	V 3,272	V 1,855	V 1,792

Bij het Sociaal Domein geldt daarbij dat in het dekkingsplan van deze Voorjaarsnota rekening is gehouden met de hogere inkomsten.

4. Investeringsrapportage 2019

De mutatie in het FMP 2020-2023 wordt vrijwel volledig verklaard door de jaarlijkse bijstelling van het investeringsprogramma. Op basis van actuele planningen zijn de investeringsramingen opnieuw in de tijd geprognosticeerd. Dit leidt in de jaren 2020-2022 tot voordelen op de kapitaallasten (rente en afschrijving). Dit effect is overigens jaarlijks zichtbaar. Ons investeringsprogramma is stevig en dat externe factoren tot effecten leiden is niet te voorkomen. Om deze reden namen wij eerder de stelpost 'sturen op kapitaallasten' in de begroting op. Hiermee houden wij op begrotingsbasis rekening met een effect op kapitaallasten zoals dat in de jaarrekening wordt verwacht.

Na de bijstelling van de investeringen is deze stelpost in 2020-2022 volledig ingevuld én is er aanvullend sprake van positieve effecten in het FMP die aflopen van € 1,6 miljoen in 2020 tot € 0,1 miljoen in 2022. De jaarschijf 2023 laat echter een nadeel van € 1,6 miljoen zien.

Verklaringen hiervoor zijn de nog niet eerder geraamde afschrijvingslasten van nieuwe investeringen (jaarschijf 2022) en het feit dat in het FMP hiervoor geen verrekening met de stelpost meer plaatsvindt. Dit laatste is ingegeven vanuit het strikte kader dat de provincie hiervoor nu hanteert.

5. Accres/verrekening met stelpost

In dit onderdeel is het nadeel op de Algemene Uitkering dat ontstaat door een lager accres september- en decembercirculaire verrekend met de stelpost Interbestuurlijk Programma (zie onderdeel 3).

3.2 Exogeen en onontkoombare ontwikkelingen

Het FMP 2020-2023 zoals hierboven beschreven kent relatief beperkte effecten. Voor het onderdeel 'exogeen en onontkoombaar' is dat anders. Dit onderdeel bevat mutaties die als gevolg van bijvoorbeeld wettelijke verplichtingen, externe omstandigheden en opneinderegelingen niet of in zeer beperkte mate op korte termijn door de gemeente beïnvloedbaar zijn. In totaal ramen wij hiervoor in deze Voorjaarsnota een nadeel van € 12 tot € 13 miljoen.

Tabel 3: Exogene en/of onontkoombare (mutaties * € 1 mln.)

Nr.	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
A Sociaal Domein					
1	Inkoopbureau H10 / netwerksamenwerking H4 en H10	0,243	0,159	0,159	0,159
2	Tekort Jeugdzorg c.a.	7,000	7,000	7,000	7,000
3	Schuldhulpverlening	0,149	0,149	0,149	0,149
B Onderwijs c.a.					
4	Leerlingenvervoer schakelklassen	0,050	0,050	0,050	0,050
5	Cofinanciering erfoededucatie	0,020	0,020	0,020	0,000
6	Islamitische school	0,000	0,167	0,016	0,015
7	IHP 0-scenario	0,277	0,310	0,670	0,788
8	Periodieke vervanging gymtoestellen gemeentelijke gymzalen	0,232	0	0	0
C Energie en duurzaamheid					
9	Energietransitie	1,200	1,200	1,200	1,200
10	Energie – inkoop eigen duurzame energie	0,200	0,200	0,200	0,200
D Inkomsten					
11	Verlaging leges Wabo: algemeen dekkingsmiddel	0,600	0,600	0,600	0,600
	Verlaging leges Wabo: dekking formatie	0,400	0,400	0,400	0,400
	Verlaging uitvoeringskosten	-0,400	-0,400	-0,400	-0,400
12	Afval	2,175	2,175	2,175	2,175
	Dekking uit tarief	-2,175	-2,175	-2,175	-2,175
E Algemeen					
13	ICT / digitalisering	1,380	1,303	1,303	1,303
14	Organisatie	1,400	1,400	1,400	1,400
	Verwachte realisatie	-0,400	-0,400	-0,400	-0,400
15	Historisch Archief Westland: achterstanden	0,664			
F Uitbreiding taken / wijziging wetgeving					
16	Uitvoering wet Basis Registratie Ondergrond (BRO)	0,055	0,055	0,055	0,055
17	Waardering woningen naar gebruikersoppervlakte	0,075			
18	Overdracht asbesttaken ODH	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
19	Registratie BRP arbeidsmigranten	0,049	0,087	0,125	0,125
	Hogere algemene uitkering	-0,049	-0,087	-0,125	-0,125
Mutaties exogeen & onontkoombaar		13,145	12,213	12,422	12,519

A. Sociaal Domein

Wij ramen voor het totale tekort Sociaal Domein in de komende jaren netto een structureel extra budget van € 7 miljoen. De grootste wijziging in dit onderdeel betreft het tekort op de jeugdzorg. De jaarrekening 2018 laat zien dat deze tekorten fors oplopen. Via een herijking van en binnen het sociaal domein en andere actieprogramma's zetten wij overigens stevig in op verlaging van dat tekort, waarbij behoud van de kwaliteit van de zorgverlening voorop staat. Ook zijn er via de meicirculaire vanuit het gemeentefonds aanvullende rijksmiddelen beschikbaar gekomen (zie taakmutaties meicirculaire). Deze zijn opgenomen in het dekkingsplan. De aanvullende rijksmiddelen zijn overigens onvoldoende om de huidige tekorten te dekken. Op landelijk niveau wordt nog verder onderhandeld via de VNG.

Regionale samenwerking

In het sociaal domein werken wij samen met andere regiogemeenten om gezamenlijke resultaten te halen, expertise te delen en regionale partners ook op gelijke wijze aan te sturen. De deelnemende gemeenten dragen de kosten van deze ondersteuning. Op basis van actuele inzichten is een aanvullend budget noodzakelijk om die samenwerking op een juiste wijze vorm te kunnen geven.

Schuldhelpverlening

Het aantal cliënten schuldhelpverlening blijft op een hoog niveau. De eerder verwachte daling in verband met verbeterde economische vooruitzichten doet zich niet voor. Dat zorgt ervoor dat het voor de uitvoeringskosten benodigde budget moet worden gehandhaafd op het niveau van 2018.

B. Onderwijs

De belangrijkste mutatie in dit onderdeel betreft de verwerking van het 0-scenario van het Integrale Huisvestingsprogramma voor het onderwijs. Dit scenario bestaat uit onontkoombare activiteiten die vallen onder de zorgplicht. Specifiek gaat het onder andere om renovatie van twee gymzalen van ISW, onderzoek naar een tijdelijke basisschool in Hoogeland (Naaldwijk), krediet voor aankoop van grond, onderzoek naar tijdelijke school Eendenburcht en vervangende nieuwbouw van de Prins Willem Alexanderschool in Liermolensloot (De Lier). Ook houden wij, gebaseerd op recente uitspraken, financiële rekening met de vestiging van een islamitische school.

Uit een recent uitgevoerde inspectie blijkt een groot aantal gymnastiektoestellen in de gemeentelijke sporthallen aan vervanging toe. Hiervoor ramen wij een extra budget in 2020. Tot slot leiden eerdere besluiten om cofinanciering te verstrekken voor erfgoededucatie en een wegvallende rijksbijdrage voor het vervoer van schakelklassen tot extra budget.

C. Energie en duurzaamheid

Vanuit het Interbestuurlijk Programma liggen stevige opgaven bij de gemeenten op het gebied van de energietransitie. De komende jaren zijn hiervoor forse uitgaven onvermijdelijk, onder andere voor een Westlands Warmtesysteem en regie op het gasloos maken van woningen. In deze Voorjaarsnota is voor de noodzakelijke activiteiten in de energietransitie structureel € 1,2 miljoen opgenomen. Daarnaast leiden de huidige tarieven/belastingen op (duurzame) energie tot een aanvullend nadeel.

D. Inkomsten

De afgelopen jaren zagen we een sterke stijging van het aantal aanvragen en daarmee opbrengsten leges Wabo. Op basis van destijds bekende cijfers is in de begroting 2019-2022 een verdere stijging geprognosticeerd en zijn de verwachte inkomsten aanzienlijk verhoogd. Eind 2018 en het eerste kwartaal 2019 laten zien dat de verwachte groei niet doorzet. Dit is een landelijke trend. Belangrijke oorzaak is de grote vraag waaraan bouwbedrijven en toeleveranciers niet kunnen voldoen. Dit zorgt ervoor dat we een deel van de eerder verwachte meeropbrengsten moeten aframen. Conform de eerder afgesproken 'trap op, trap af'-systematiek betekent dit dat een deel van die lagere inkomsten ook leidt tot lagere uitvoeringslasten.

Verder leiden hogere verwerkings- en inzamelkosten en hogere belastingen tot een tekort op de afvalinzameling. In de financiële startpositie gaan we ervan uit dat dit volledig wordt gedekt door een tariefsverhoging.

E. Algemeen

Tot voor kort kochten we veel softwareapplicaties. Door de ontwikkeling in de digitalisering kiezen we nu vaker voor SaaS-oplossingen: Software as a Service. Dat betekent dat we jaarlijks licentiekosten betalen voor het gebruik van software. De licentiekosten die leveranciers in rekening brengen liggen hoger dan de 'oude' systematiek van aanschafkosten. Daarnaast gaan de ontwikkelingen op gebied van ICT snel en zijn de huidige budgetten volstrekt ontoereikend om de ICT-voorzieningen op een adequaat niveau te houden. Beide ontwikkelingen vragen om een noodzakelijke aanvulling van het budget met structureel € 1,3 miljoen.

Organisatie

In voorgaande begrotingen is in totaal € 9,3 miljoen aan bezuinigingen op de organisatie opgelegd, naast bezuinigingen die de organisatie moest doorvoeren vanwege de economische omstandigheden (vraaguitval). Deze laatste categorie betrof een bezuiniging van ruim € 3,5 miljoen waarmee de totale bezuiniging op de organisatie bijna € 13 miljoen bedroeg. Van dit bedrag is in de begroting 2019-2022 € 11,6 miljoen gerealiseerd. Wij zien mogelijkheden tot aanvullende besparingen van € 0,3 tot € 0,4 miljoen. Dit betekent dat we een bedrag van € 1,0 miljoen niet realiseerbaar achten. Dit is in deze Voorjaarsnota als nadeel verwerkt.

Historisch Archief Westland

Het Historisch Archief Westland beheert het papieren geheugen van de gemeente Westland. De collectie omvat zowel overheidsarchieven (vanuit de wettelijke taak als archiefbewaarplaats) als particuliere archieven (vanuit historisch archief). Een deel van de collectie is echter niet, niet goed of onvolledig ontsloten. Daardoor voldoen we niet aan de wettelijke eisen. De provincie heeft daar in haar rol als toezichthouder op gewezen en aangegeven dat een verbeterplan noodzakelijk is. Hiervoor is een incidenteel budget geraamd van € 0,7 miljoen.

F. Uitbreiding taken / wijziging wetgeving

Tot slot is er nog een aantal kleinere, wettelijk taken die tot nieuwe activiteiten leiden. Het gaat specifiek om de nieuwe Basisregistratie Ondergrond en de gewijzigde waardering voor onroerende zaken. De hieraan noodzakelijk verbonden kosten zijn in deze Voorjaarsnota opgenomen. Dat geldt ook voor de hogere uitvoeringskosten voor de inschrijving van arbeidsmigranten in de Gemeentelijke Basisregistratie (GBA). Dit komt door uitbreiding van de overnachtingsmogelijkheden. Hiertegenover staat ook een hogere uitkering uit het gemeentefonds.

3.3 Totaalbeeld financiële startpositie

Samenvattend leiden bovenstaande ontwikkelingen tot een tekort op de huidige begroting dat oploopt naar ruim € 13 miljoen in 2023.

Hoofdstuk 4 Keuzes binnen het WestlandProgramma

Het college heeft in het WestlandProgramma de ambitie geformuleerd om financieel in balans te blijven, ondanks alle vraagstukken die op de gemeente afkomen. Zoals blijkt uit het totaalbeeld van de financiële startpositie, is de financiële ruimte om aanvullende financiële middelen toe te kennen beperkt

In lijn met het WestlandProgramma presenteren wij in dit hoofdstuk de voorgestelde wensen aan de hand van de thema's Goed Toeven, Sterke Samenleving en Welvarend Westland. Wij leggen u uitsluitend de volgende maatregelen voor:

- noodzakelijke activiteiten om een accommodatie in 2020 veilig, beschikbaar en functioneel te houden;
- bestaande activiteiten die in 2020 zouden eindigen omdat het budget daarvoor niet structureel beschikbaar is;
- processen waarin toezeggingen zijn gedaan/verwachtingen zijn gewekt en waarbij verder uitstel niet passend is bij behoorlijk bestuur.

4.1 Goed Toeven

Bij Goed Toeven gaat het om wonen, centrum- en gebiedsontwikkeling, openbare ruimte, groen, water, sportparken, cultuur en veiligheid. De ambitie om Westland op al deze terreinen nog mooier te maken legt beslag op de beperkte beschikbare ruimte en middelen. De komende tijd werken we daarom aan een betere balans tussen ecologische, economische, veiligheids- en sociale belangen binnen Westland. We wegen belangen in samenhang af. Het maken van keuzes is onvermijdelijk.

Omgevingswet en deelvisies

De nieuwe Omgevingswet en de Omgevingsvisie helpen ons bij het keuzeproces. De deelvisies Voorzieningen, Groen Blauw en Wonen zijn enerzijds bedoeld als input voor de Omgevingsvisie, anderzijds dienen zij als spiegel voor financiële keuzes voor deze Voorjaarsnota. Hiermee brengen we keuzes voor de korte termijn in verband met keuzes op de lange termijn.

De deelvisies schetsen een beeld van de huidige situatie in Westland en benoemen de relevante trends en ontwikkelingen tot en met 2040. Door de huidige situatie af te zetten tegen de trends en ontwikkelingen ontstaat een beeld van de opgave of knelpunten voor de komende jaren. Naast feitelijke informatie betrekken we hierbij belevingsinformatie van Westlanders vanuit de enquête van het Westlandpanel.

Wonen

Op het gebied van wonen ligt een urgent vraagstuk. Om te voldoen aan de woningbehoefte van het aantal huishoudens in 2040 moeten extra woningen worden gebouwd die aansluiten bij de vraag. Volgens diverse prognoses² groeit de Westlandse bevolking door van 108.000 inwoners nu naar 118.000 tot 137.000 mensen in 2040. Het aantal huishoudens zal toenemen van 45.000 nu naar maximaal 59.000.

Ouderen en starters

De kwantitatieve behoefte zegt niets over de kwalitatieve behoefte (de woonwensen naar type, prijs en locatie) en over de verdeling per dorp. Wel is duidelijk dat de huidige woningvoorraad in

---

² Nationale prognose (PEARL) gaat uit van groei tot 118.000 inwoners in 2040, Primos 126.000 inwoners en de provinciale prognose 137.000.

Westland voornamelijk uit eengezinswoningen en koopwoningen bestaat. De toekomstige vraag zal vooral komen van kleine huishoudens van één of twee personen. Ouderen die graag levensloopgeschikt en gelijkvloers willen wonen, maar ook jongeren die zoeken naar betaalbare huisvesting in de koop- en sociale huursector. Om meer differentiatie aan te brengen, willen we onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de huidige programmering om te zetten naar andere woningtypen.

Overkoepelende regie over ruimtegebruik

De trends rondom de woonopgave en het gegeven dat de woonvisie in de huidige vorm niet is voorzien van een financiële doorvertaling leiden tot de volgende vragen: borduren we voort op de Woonvisie of zetten we in op deze trendbreuk van een grotere vraag van ouderen en starters? Wat zijn hiervan de financiële consequenties? Om een goede afweging te kunnen maken is nader onderzoek gewenst. Vooral voor de samenwerking in de deelnemingen wil het college een nieuwe aanpak hanteren, die kijkt naar de mogelijkheden om meer differentiatie aan te brengen. Een nieuwe ruimtelijke kaderstelling moet ertoe leiden dat we de juiste woning op de juiste plek realiseren, aansluitend bij de behoefte van de Westlandse bevolking. Hiervoor ramen wij een structureel bedrag van € 0,2 miljoen (1). De middelen die we nu vragen zijn primair bedoeld om het vraagstuk voortvarend op te kunnen pakken.

De Schakel Maasdijk

Het project De Schakel betreft de transformatie van een voormalige schoollocatie naar woningbouw in Maasdijk. Dit kan leiden tot een passend woningaanbod voor Maasdijk, een van de speerpunten van het collegeprogramma. De gevraagde extra middelen hebben betrekking op de totstandkoming van de ontwikkeling, zoals vervuiling, fauna- en florawetgeving en het verplaatsen van een grote boom. Hiervoor wordt een grondexploitatie opgesteld waarbij de verwachting is dat de bijdrage van de gemeente Westland ten minste € 0,18 miljoen bedraagt (2).

Wateroverlast: Kralingerpolder

Wateroverlast en droogte zijn met de huidige klimaatveranderingen een urgent vraagstuk in Westland, groter dan in veel andere gemeenten. In het WestlandProgramma staat dan ook de nadrukkelijke wens om de gevolgen van klimaatverandering in de toekomst te beperken en de oorzaken weg te nemen. Dit vraagt om constructieve oplossingen voor de lange termijn, onder andere in de Oranjebuurt in de Kralingerpolder in De Lier.

De Oranjebuurt heeft de afgelopen twintig jaar diverse malen te maken gehad met wateroverlast. Bodemdaling in combinatie met ongefundeerde huizen leidt tot een situatie waarbij zowel de omgeving als het vloerpeil zakt ten opzichte van het (bodem)waterpeil.

Sinds 2012 zijn diverse maatregelen genomen in de weg van het water om de kans op wateroverlast te beperken. Gemeente Westland en het Hoogheemraadschap van Delfland hebben samen voor € 1,8 miljoen geïnvesteerd in diverse maatregelen in het watersysteem en de riolering. Hiermee is de kans op wateroverlast wel verkleind, maar nog steeds boven de landelijke norm.

De raming van de kosten van de civieltechnische aanpassingen in de weg van het water liggen rond de € 2,5 miljoen. Het zou tijdelijk een groot deel van de mogelijke wateroverlast vanuit het oppervlaktewatersysteem oplossen. Maar met de huidige bodem-woningdaling is elke maatregel slechts tijdelijk: over tien jaar treedt er weer een probleem op.

Blijvende oplossing afwatering

Een oplossing dient zich aan met de recente aankoop door Rijk Zwaan van het naastgelegen tuinbouwbedrijf. Op dit terrein zijn klimaatadaptieve maatregelen mogelijk die de afwateringsstructuur van De Lier helpen verbeteren. Voor een blijvende oplossing moeten investeringen in de stabilisatie van de fundering vanuit de pandeigenaren en de investeringen vanuit de overheden in dezelfde periode plaatsvinden. Deze investering draagt zowel bij aan klimaatadaptatie als aan economische doelstellingen van de gemeente.

Op basis van een eerste raming en verwachte bijdrage van het hoogheemraadschap ramen wij een investering van € 1,3 miljoen (3).

Ondermijning

Ondermijning is een belangrijk thema in het WestlandProgramma. Bij ondermijning proberen criminelen via de bovenwereld de onderwereld te faciliteren. Dit tast de integriteit van het maatschappelijk en economisch verkeer aan. De aanpak van het college richt zich op het op orde brengen van bestuurlijke maatregelen, het versterken van de informatiepositie, de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en het creëren van oplettendheid. Hiermee willen we ondermijnende criminaliteit zo veel mogelijk voorkomen en tegengaan. Criminele organisaties of personen moeten in Westland geen voet aan de grond kunnen krijgen en geen gebruik kunnen maken van legale structuren voor criminele activiteiten.

Centraal informatiepunt

De inspanningen rond de aanpak van ondermijnende criminaliteit vragen het nodige van de gemeentelijke organisatie. Het gaat zowel om bewustwording en herkenning van signalen als om het actief reageren op die signalen. Er is een projectleider aangesteld die onder andere als taak heeft te zorgen voor meer weerbaarheid en alertheid van medewerkers. Daarnaast is een centraal informatiepunt ingericht waar alle informatie rond ondermijning wordt verzameld. Dit moet leiden tot een gemeentebrede, structurele aanpak. Om deze informatiepositie op orde te krijgen en te houden en om bestuurlijke instrumenten in te zetten is capaciteit nodig. Hiervoor nemen wij in deze Voorjaarsnota 2019 een bedrag op van € 0,15 miljoen structureel (4). Een inschatting van het benodigde budget voor overige activiteiten is nu nog moeilijk te maken. Voor nu volstaat het huidige gevraagde structurele budget, maar de toekomst moet duidelijk maken of dit toereikend is.

Evenemententerrein

In Westland hechten we belang aan ondernemerschap, sterke sociale banden, ontmoeting en levendige dorpen. Deze elementen komen samen in onze vele evenementen. In het Westlands Akkoord is afgesproken voor grote evenementen locaties buiten de dorpen aan te wijzen. Tijdens de behandeling van de evenementennota Westland bleek de gemeenteraad een permanent evenemententerrein te ambiëren. De raad vroeg in een motie om vóór 1 oktober 2018 één of meerdere evenemententerreinen aan te wijzen.

Wollebrand in Honselersdijk

Eind september 2018 is in dit kader een grasveld in de Wollebrand in Honselersdijk aangewezen als evenemententerrein. Om het terrein structureel te kunnen gebruiken voor evenementen, zonder dat er na elke regenbui schade aan het terrein ontstaat, moeten de nodige voorzieningen worden getroffen. Onder meer de ondergrond en de afwatering zijn nu niet optimaal voor het houden van evenementen. Uit vooronderzoek moet blijken welke aanpassingen exact nodig zijn. Wij vragen voor dit verkennende onderzoek een budget van € 55.000 (5) beschikbaar te stellen. Op basis van de onderzoeksresultaten werken we een voorstel uit met diverse varianten en kostenramingen. Hierin is ook aandacht voor de rol van de gemeente. Doel is om 2020/2021 het grasveld in de Wollebrand in te richten als een volwaardig evenemententerrein.

Sportvoorzieningen

Het college ambieert handhaving en versterking van het huidige sportvoorzieningenniveau in Westland. Sommige voorzieningen zijn zo verouderd dat besloten is deze te vervangen. In Heenweg is sprake van een burgerinitiatief waarin ook een toekomstbestendige oplossing voor de verouderde gymzaal is opgenomen.

Onder bepaalde voorwaarden zien wij mogelijkheden om hieraan een bedrag van maximaal € 1,3 miljoen³ (9a) bij te dragen. Dit bedrag is inclusief eventuele ambtelijke voorbereidings- en begeleidingskosten. Het behouden van vijf zwembaden is vooralsnog ook een gewenste lijn.

De Waterman

Momenteel werkt burgerinitiatief Waterman Natuurlijk in samenspraak met de gemeente aan een plan voor behoud van het zwembad. De bestemmingsreserve Waterman is bijna leeg. Om het zwembad open te houden in 2020 en de jaren daarna is jaarlijks een bedrag nodig van € 50.000. Zonder dit bedrag moet het zwembad dicht. Daarom nemen wij voor 2020 nog incidenteel € 50.000 op (6). Op basis van de plannen van het burgerinitiatief Waterman Natuurlijk! komen wij met een voorstel voor de toekomst.

Zwembad De Hoge Bomen

Zwembad De Hoge Bomen is verouderd en voldoet niet meer aan de huidige eisen en wensen. De raad heeft in april 2015 unaniem een motie aangenomen tot handhaving van het zwembad. De Hoge Bomen wordt nu met middelen uit de bestemmingsreserve in stand gehouden. In 2019 moet een nieuwe aanbestedingsprocedure worden opgestart voor de exploitatie van de binnensportvoorzieningen vanaf 2021. Er is al een marktconsultatie gehouden voor geïnteresseerde marktpartijen die een eventueel nieuw zwembad in Naaldwijk willen bouwen en exploiteren. Verder zijn drie scenario's met een functioneel programma van eisen, investeringsopzetten en exploitatieprognoses uitgewerkt. Vooralsnog nemen wij in deze Voorjaarsnota het bedrag op dat behoort bij scenario 1. Dit scenario bevat een binnenzwemvoorziening met een wedstrijdbad en peuter/kleuterbassin en een buitenzwemvoorziening met een bad voor banenzwemmers. De investering bedraagt € 13,5 miljoen (7). In hoeverre eventueel vrijkomende gronden na bestemmingswijziging nog dekking kunnen genereren wordt meegenomen in de uitwerking.

Sportpark De Hoge Bomen

De maatregelen voor sportpark De Hoge Bomen spitsen zich voor de korte termijn toe op Hockeyvereniging Westland. De hockeyvereniging heeft onvoldoende speelvelden om de groei van de vereniging te kunnen faciliteren en heeft daarom een ledenstop ingesteld. Omdat deze vereniging de enige Westlandse hockeyvereniging is, hebben inwoners geen mogelijkheid om uit te wijken naar een andere hockeyvereniging dan buiten de gemeente. Een recent onderzoek bevestigt het tekort aan hockeyvelden in Westland. Ook de nationale hockeybond vindt aanpassingen gewenst.

Voor de korte termijn stelt het college voor een hockeyveld te realiseren op de plek van een ongebruikt voetbalveld. Zo lossen we op de korte termijn het acute ruimtetekort van de hockeyvereniging op. De investering hiervoor bedraagt € 1,8 miljoen (8).

Accommodaties

Om de huidige sociaal-culturele accommodaties in de dorpen in 2020 te behouden – zoals De Leuningjes, de Noviteit en de Hofboerderij – zijn op termijn forse investeringen nodig. Het college stelt vast dat geen van deze accommodaties te maken krijgt met sluiting als er niet wordt geïnvesteerd. Daarom nemen we besluitvorming over investeringen in deze accommodaties mee in de Voorjaarsnota 2020, als ook meer duidelijk is over de haalbaarheid van het Huis van de Buurt. Het verkopen/privatiseren van gemeentelijke accommodaties is voor het college overigens geen taboe. Dit zal onderdeel zijn van de verdere uitwerking van de deelvisie Voorzieningen.

In verband met de (brand)veiligheid is voor dorps huis De Noviteit in Monster op korte termijn € 91.000 (9) nodig.

---

³ Inclusief VAT-kosten

Naaldwijk

Centrumvisie

De gemeente ontwikkelt een ruimtelijke visie op de ontwikkeling van het centrum van Naaldwijk, met de nadruk op de omgeving van de Verdilaan. Dit past in het streven naar levendige dorpscentra, zoals verwoord in het WestlandProgramma. In de ruimtelijke visie worden de uitkomsten van de deelvisies Voorzieningen, Groen Blauw en Wonen en de uitkomsten van de mobiliteitsvisie meegenomen. Onderdeel van de centrumvisie vormen Westlandtheater De Naald, de supermarkt en het parkeren van auto's en fietsen. De centrumvisie is dé kans om meer ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid te realiseren in de kern Naaldwijk. Om de centrumvisie te kunnen opstellen ramen wij in totaal € 100.000 (10).

Westlandtheater de Naald

In afwachting van de beoogde nieuwe Naald kiezen we nu alleen voor het hoogstnoodzakelijke groot onderhoud om De Naald komend jaar nog in gebruik te houden. Hiervoor reserveren wij € 620.000 (11). Voor de nieuwe Naald is nog geen dekking. Wij komen in 2020 met een plan, in combinatie met de ontwikkeling van het gebied rond de Verdilaan.

Herontwikkeling Naaldhorst

Er komt een nieuw zorgcomplex op de plek van de oude Naaldhorst in Naaldwijk. Zorginstelling Pieter van Foreest en de gemeente willen hiermee meer verpleeghuisbedden realiseren. Dit past in de ambitie van het college om beter te zorgen voor kwetsbare en oudere inwoners. Eigenaar Pieter van Foreest is trekker van de herontwikkeling. De gemeente stelt een maximumbedrag (€ 1 miljoen) beschikbaar voor het mogelijk maken van half verdiept parkeren (12).

Overige centrumplannen en visies

In het WestlandProgramma worden de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de dorpscentra als belangrijke opgave benadrukt. Hier horen ook vitale winkelgebieden bij. De lopende plannen krijgen prioriteit. We hechten daarbij belang aan een integrale aanpak. Onderdelen hiervan zijn de aanpak van de leegstand, passend onderhoud van de buitenruimte en kwalitatief groen. Er zijn plannen in voorbereiding of in uitvoering in Naaldwijk, 's-Gravenzande, Monster, Poeldijk, Wateringen, Honselersdijk, Heenweg en Kwintsheul. In totaal willen wij € 3,7 miljoen extra beschikbaar stellen voor de realisatie van centrumplannen (13).

Begraafplaatsen

Op verschillende begraafplaatsen is binnen enkele jaren onvoldoende begraafcapaciteit beschikbaar. Reconstructie van de begraafplaatsen op basis van het vastgestelde Beheerkader begraafplaatsen om begraafcapaciteit en kwaliteit op de 6 gemeentelijke begraafplaatsen op orde te houden is nodig. In deze Voorjaarsnota geven prioriteit aan de noodzakelijke werkzaamheden in de begraafplaats De Lier. In dit verband ramen wij een investering van € 0,2 miljoen (14). De wijze van beheer/eigendom van de begraafplaatsen nemen wij mee in een vervolgonderzoek in aanloop naar de Voorjaarsnota 2020.

Samenvattend financieel beeld Goed Toeven

Tabel 5: totaal Goed Toeven (mutaties * € 1 mln.)

Nr	Omschrijving	investering	2020	2021	2022	2023
1	Geïntegreerde aanpak thema wonen		0,200	0,200	0,200	0,200
2	Woningbouw terrein vml. Schakel		0,180			
3	Kralingerpolder	1,300	0,025	0,050	0,070	0,065
4	Ondermijning		0,150	0,150	0,150	0,150
5	Vooronderzoek evenemententerrein		0,055			
6	Zwembad Waterman		0,050	0	0	0
7	Nieuwbouw zwembad Hoge Bomen	13,700	0,000	0,008	0,214	0,773
8	Sportpark Hoge Bomen	1,831	0,182	0,190	0,187	0,184
9	Noviteit	0,100	0,008	0,008	0,007	0,007
9a	Ontwikkeling gymzaal / initiatief Heenweg	1,300	0,000	0,010	0,054	0,056
10	Visievorming centrum Naaldwijk		0,050	0,050		
11	De Naald: noodzakelijk 2020	0,620	0,012	0,053	0,047	0,043
12	Herontwikkeling Naaldhorstlocatie	1,060	0,000	0,065	0,064	0,064
13	Centrumplannen		1,000	2,200	0,000	0,500
14	Beheerkader begraafplaatsen	0,215	0,006	0,009	0,008	0,008
14	Dekking voorziening begraafrechten		-0,006	-0,009	-0,008	-0,008
TOTAAL			1,912	2,984	0,993	2,042

4.2 Sterke Samenleving

Alle inwoners van Westland moeten kunnen meedoen in de samenleving. Dat maakt henzelf én de samenleving sterker. De afgelopen jaren is er wel veel veranderd in het sociaal domein, onder andere omdat gemeenten er extra taken bij kregen. Westland koos tijdens deze *transitie* voor zorgcontinuïteit en lerend ontwikkelen zonder reorganisaties.

Van transitie naar transformatie

De komende jaren verleggen we de aandacht naar *transformatie*. Dit is nodig om onze sterke samenleving ook sterk te houden. Door de dingen anders te gaan doen en te innoveren, willen we meer maatwerk bieden en de kwaliteit van de hulp en ondersteuning verbeteren. Dat doen wij als gemeente niet alleen. Samen met maatschappelijke partners, zoals de zorginstellingen, bepalen we hoe we de zorg in Westland vormgeven. Bij Sterke Samenleving gaat het onder andere om ombuigingen en resultaatsturing in het sociaal domein en het uitvoeringsprogramma 'Kernachtig sociaal'.

Herijken: sturingsmodel integraal werken en kostenstijging Wmo Jeugd

Transformeren is niet alleen noodzakelijk vanwege maatwerk en kwaliteit van hulp en ondersteuning. Transformeren is ook noodzakelijk om financieel in control te komen. De financiën van het sociaal domein staan er – net als bij veel andere gemeenten – niet goed voor. In het WestlandProgramma is dan ook gekozen voor herijking van onze activiteiten binnen het sociaal domein. Op advies van bureau AEF willen we als college in een nieuw uitvoeringsprogramma meer focus aanbrengen. Die focus moet in de eerste plaats liggen op het sturingsmodel en integraal werken. Deze zijn beide voorwaardelijk om financieel in control te komen. In lijn met dit advies hebben we besloten de onbenutte incidentele middelen van het uitvoeringsprogramma van het sociaal beleidskader voor deze actiepunten te herschikken.

Als tweede aandachtspunt noemt AEF het terugdringen van de kostenstijging in de jeugdhulp en de Wmo. Voor de nodige kostenombuigingen worden businesscases gemaakt die uitgaan van verschuivingen binnen de begroting sociaal domein.

Afsluiting uitvoeringsprogramma Kernachtig Sociaal 2019

De afsluiting van het uitvoeringsprogramma 'Kernachtig Sociaal' in 2019 vraagt om besluiten over de maatregelen die zijn opgestart met een incidentele dekking. Bureau AEF adviseert ons kritisch naar deze maatregelen te kijken. Daarmee zorgen we voor focus in beleid en inzet van capaciteit én kunnen we het tekort in het sociaal domein terugdringen.

Wij willen deze kritische beschouwing van alle maatregelen zorgvuldig uitvoeren, samen met onze partners. Daarmee willen we voorkomen dat we met het beëindigen van maatregelen winst op de korte termijn, maar verlies op de lange termijn veroorzaken. We maken deze operatie daarom onderdeel van het interactieve proces voor de ontwikkeling van het sturingsmodel sociaal domein.

Lopende verplichtingen

Dit betekent concreet dat we besluiten moeten nemen over de structurele en incidentele maatregelen die gedekt werden met incidentele middelen uit de reserve sociaal domein. Voor de dekking van de structurele maatregelen nemen we een post op van € 1,0 miljoen. Omdat het lopende verplichtingen betreft is de post onvermijdelijk. Maatregelen die hieronder vallen zijn onder andere uitbreiding van het steunpunt mantelzorg en respijtzorg en een structurele subsidieverhoging voor Vitis ten behoeve van kwaliteitsverbetering. Dit bedrag maakt onderdeel uit van de € 7 miljoen die wij bij de financiële startpositie structureel extra ramen voor het sociaal domein.

Concrete maatregelen

Voor de dekking van de incidentele maatregelen in het sociaal domein nemen we in 2020 concrete budgetten op. Een belangrijk deel van de maatregelen richt zich op de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp voor kwetsbare jeugdigen. Concreet gaat het om:

- een sluitende aanpak richting werk voor schoolverlaters uit het voortgezet speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs door middel van de inzet van een casemanager waarvoor wij een budget van € 0,1 miljoen (1);
- een bijdrage (€ 25.000) aan de exploitatie van de entreeopleiding voor jongeren die zonder diploma het middelbaar onderwijs verlaten. De opleiding bereidt jongeren voor op de arbeidsmarkt of op doorstroming naar een mbo-2-opleiding (2);
- voorschoolse opvang of onderwijs voor kinderen van vrouwen die zes tot twaalf weken in Westland in de vrouwenopvang verblijven. Voor 2020 is een budget van € 65.000 opgenomen (3)
- één bijdrage (€ 22.000) aan het schoolmaatschappelijk werk voor het mbo voor een betere verbinding tussen onderwijs en jeugdzorg. Hierdoor worden problemen sneller opgelost en kan het Sociaal Kernteam vaker de toeleiding naar tweedelijns jeugdhulp verzorgen in plaats van de huisarts. Dat is wenselijk om te voorkomen dat jeugdigen onnodig in zware, dure jeugdhulp terechtkomen (4);
- een bijdrage (€ 26.000) aan de stoeltjesgroep 's-Gravenzande (passende kinderopvang). Deze is bedoeld voor peuters die vanwege hun extra ondersteuningsbehoefte niet terechtkunnen in een reguliere peutergroep(5).

Daarnaast betreft het de volgende wensen:

- De cursus digisterker (€ 21.000) die de bibliotheek verzorgt om burgers te leren werken met de digitale overheid (6).
- Taalontwikkeling en leesbevordering. Westland kent relatief veel gezinnen waar een taalachterstand dreigt. Via het project BoekStart worden kinderen tussen 0 - 4 jaar via de kinderopvang gestimuleerd in hun taalontwikkeling en ervaren het plezier van voorlezen. Onder deze wens vallen ook de middelen voor voorleesvisite en het gratis verstrekken van bibliotheekabonnementen aan 16 -en 17 jarigen. In totaal betreft het een budget van € 41.480 (7).
- Versterken van het kunst- en cultuuraanbod voor gehandicapten en voor andere kwetsbare doelgroepen(€ 100.000) die anders niet met kunst en cultuur in aanraking komen.(8)
- Verlengen van de subsidieregeling kleine culturele initiatieven (€ 35.000), die onder andere bijdraagt aan het creëren van sociale samenhang in buurten en wijken (9).
- Capaciteit om het cultuurbeleid verder vorm te geven (€ 60.000) (10).
- Cultuureducatie Voortgezet Onderwijs. Voor het opzetten van een structuur om cultuuronderwijs op het voortgezet onderwijs, in lijn met het primaire onderwijs, zijn aanvullende middelen ten bedrage van € 45.000 (11).

- Westland Gezond. Deze wens betreft de voortzetting van het project Westland Gezond ten bedrage van € 280.000. Dit project bestaat uit deelprojecten op het gebied van vermindering alcoholgebruik, gezondere voeding, vermindering overgewicht en het stimuleren van bewegen (12).
- Onderwijsaanbod om leerlingen uit het leerlingenvervoer zelfstandig te leren reizen om daarmee de zelfredzaamheid van de leerlingen te verhogen (€ 20.000). Daarnaast zal het uitstromen van leerlingen uit het taxivervoer naar het openbaar vervoer of vervoer per fiets op termijn leiden tot lagere kosten (13).
- Een nazorgcoördinator ex-gedetineerden om de gemeentelijke taak voor nazorg aan ex-gedetineerden te borgen (dit betreft een structurele post van € 30.000). (14)

Nieuw uitvoeringsprogramma 'Kernachtig Sociaal' 2020

Het nieuwe uitvoeringsprogramma 'Kernachtig Sociaal' start in 2020.

De hoofdlijn van het nieuwe uitvoeringsprogramma bestaat uit vier sporen:

1. Ontwikkelen en implementeren sturingsmodel voor het sociaal domein;
2. Ontwikkelen en implementeren integraal werken;
3. Implementeren resultaatsturing, contract- en accountmanagement, toezicht en handhaving;
4. In samenwerking met partners de integrale hulp en ondersteuning van preventie tot curatie voor doelgroepen vernieuwen of verbeteren.

Voor spoor 1 en 2 herschikken we onbenutte middelen van het uitvoeringsprogramma 'Kernachtig Sociaal'. Voor spoor 3 benutten we al begrote middelen. Voor spoor 4 maken we businesscases waarbij schuiven binnen de begroting het uitgangspunt is.

Samenvattend financieel beeld Sterke Samenleving

Tabel 6: totaal Sterke Samenleving (mutaties * € 1 mln.)

Nr	Omschrijving	investing	2020	2021	2022	2023
1	Casemanager jongeren		0,108	0	0	0
2	Entreeonderwijs		0,025	0	0	0
3	Onderwijs en kinderopvang		0,065	0	0	0
4	Schoolmaatschappelijk werk MBO		0,022	0	0	0
5	Stoeltjesgroep 's Gravenzande		0,026	0	0	0
6	Digisterker		0,021	0	0	0
7	Taalontwikkeling en leesbevordering		0,042	0	0	0
8	Kunst en cultuur kwetsbare groepen		0,100	0	0	0
9	Kleine culturele initiatieven		0,035	0	0	0
10	Cultuur (capaciteit / inzet)		0,060	0	0	0
11	Cultuureducatie VO		0,045	0	0	0
12	Westland gezond		0,280	0	0	0
13	Zelfstandig leren reizen leerlingenvervoer		0,020	0	0	0
14	Nazorgcoördinator ex-gedetinieerden		0,030	0,030	0,030	0,030
TOTAAL			0,879	0,030	0,030	0,030

4.3 Welvarend Westland

Bij Welvarend Westland staat een toekomstgerichte, innovatieve en duurzame economie centraal. De ambitie van Westland voor 2022 is een levendige, gastvrije, inclusieve en innovatieve economie met zowel een regionale uitstraling als ook met nationale, Europese en internationale betekenis. Als glastuinbouwgemeente met een breed georiënteerd cluster richten we ons vooral op onze unieke clusterkracht en op ontwikkelingen die dat profiel verder versterken. Daarbij gaan we meer benadrukken dat economische dynamiek hand in hand gaat met maatschappelijke dynamiek.

Economie

Economische opgave 2019-2022

Onder invloed van verschillende trends en ontwikkelingen ziet de Westlandse economie er in 2022 anders uit dan nu. Om goed te kunnen inspelen op deze ontwikkelingen is het van belang de juiste voorwaarden te bieden en die op adequate wijze in te vullen. Onze visie op economie is onlosmakelijk verbonden met thema's als bereikbaarheid, mobiliteit, werkgelegenheid en energietransitie. Daarom brengen we deze onderwerpen samen in het economisch beleidskader voor Westland 2019-2022.

Winst voor de maatschappij

Investerings in de lokale economie leiden niet altijd snel tot zichtbaar en herleidbaar succes. Een direct causaal verband tussen overheidsinterventies en economische effecten is niet altijd een-op-een te leggen. Daarom is het van belang dat we ook de 'winst' in maatschappelijk opzicht zichtbaar maken. De economische opgave kent een enorme breedte aan maatschappelijke doelen. Naast modernisering van het tuinbouwcluster, gaat het om zichtbare resultaten op het gebied van onder meer werklocaties, de dorpscentra, het midden- en kleinbedrijf en de vrijetijdseconomie.

Rol van de overheid in de netwerksamenleving

De economische opgave is een samenspel tussen de gemeente en vele partners. De huidige netwerksamenleving vraagt om een andere rol van de overheid en een nieuwe werkwijze. Daarbij maakt de blik van buiten onderdeel uit van het proces om te komen tot het definiëren van opgaven. Ook bij het opstellen van deze economische opgave is met diverse netwerkpartners gesproken over keuzes en activiteiten voor de komende jaren die leiden tot vernieuwing en ontwikkeling.

De gemeente maakt onderdeel uit van het netwerk en is niet meer vanzelfsprekend initiatiefnemer. Binnen het netwerk kan de gemeente in brede zin een stimulerende en faciliterende rol vervullen, maar is er vooral ook ruimte voor initiatieven van anderen. Vanuit de netwerkende rol kan de gemeente daarbij zorgen dat partijen elkaar weten te vinden en kan zij de integraliteit en uitvoerbaarheid van maatregelen en initiatieven stimuleren en bewaken. De gemeentelijke instrumenten die we voor het werken aan de economische opgave gaan inzetten presenteren we in een Uitvoeringsprogramma Economie 2019-2022 en een daarvan afgeleid Uitvoeringsprogramma 2020. Dit doen we op basis van het reguliere budget voor economisch beleid van ruim € 1,3 miljoen.

Energie

Energieneutraal in 2040

Op basis van de uitgesproken ambitie van de gemeenteraad, kiest de gemeente Westland in het komende Westland Energie Akkoord voor versnelling van de energietransitie voor het gehele Westland, samen met inwoners, glastuinbouw, bedrijven en samenwerkingspartners. Dat betekent dat we streven naar een energieneutraal Westland in 2040. Wettelijk moet uiterlijk in 2050 95% CO2-reductie (onontkoombaar) gerealiseerd zijn door het faciliteren van duurzame energiebronnen, infrastructuur en besparingen. Woningen moeten van het aardgas af.

Rol van de gemeente

De gemeente heeft een (nog wettelijk ongedefinieerde) regierol in het omzetten van wijken van aardgas naar andere duurzame energiebronnen. Daarnaast is het aan de gemeente om het opwekken van duurzame energie zo veel mogelijk binnen haar gemeentegrenzen te faciliteren. Wij zetten vooralsnog maximaal in op borging van het publieke belang, innovatie en robuuste energiesystemen voor alle doelgroepen. We maken daarvoor gebruik van het wettelijke instrumentarium in de ruimtelijke ordening, werken actief samen met relevante partners en zijn een betrouwbare (informatie)partner voor onze lokale doelgroepen.

Het Westland Energie Akkoord schetst verschillende scenario's. Op basis van de ambitie 2040 energieneutraal is € 9 miljoen benodigd, bij de wettelijke bepalingen van 95% CO2-besparing in 2050 gaan we uit van € 5 miljoen. Bij de financiële startpositie is structureel € 1,2 miljoen als exogeen en onontkoombaar opgenomen.

Bereikbaarheid

Westland wil in 2022 een goed bereikbare, leefbare en verkeersveilige gemeente zijn voor bewoners en bezoekers. Hierbij speelt de inzet van innovatieve en slimme maatregelen een belangrijke rol. In 2019 verschijnen de Mobiliteitsvisie Westland 2030 met een doorkijk naar 2040 en het Programma Bereikbaar Westland. Vanaf 2020 beginnen we met de uitwerking en realisatie van de opgaven langs vijf thematische programmalijnen:

1. Versterken robuuste infrastructuur;
2. Beter en Hoogwaardig Openbaar Vervoer, doelgroepenvervoer en maatwerkvervoer;
3. Duurzaam versterken van de agrologistieke functie;
4. Versterkt inzetten op slimme en duurzame bereikbaarheid en op mobiliteits- en verkeersmanagement;
5. Verbeteren verkeersveiligheid.

Deze dragen mede bij aan de overkoepelende doelstelling van de economische agenda 2019-2022. Mobiliteit is immers een essentiële voorwaarde voor een economisch sterk en welvarend Westland.

Het college wil naast de reguliere activiteiten op het gebied van mobiliteit en bereikbaarheid in 2020 specifiek inzetten op de volgende twee zaken:

- Het realiseren van de in Westland gelegen gedeelten van metropolitane fietspaden naar Den Haag Centraal Station en Rotterdam Centraal Station.
- De personele capaciteit voor het thema bereikbaarheid en mobiliteit.

Metropolitane fietspaden Westland-Den Haag en Westland-Rotterdam

Snel en veilig naar werk of school

Het college wil op korte termijn de in Westland gelegen gedeelten realiseren van twee metropolitane snelfietspaden: van Naaldwijk naar Den Haag CS en van Naaldwijk naar Rotterdam CS. Dit zorgt voor een aanzienlijk kortere reistijd vanuit Westland naar deze TOP-locaties. Vanuit Maasdijk, Naaldwijk en de Lier fiets je binnen 45 minuten per e-bike naar Rotterdam CS en van 's Gravenzande, Honselersdijk, Kwintshul, Poeldijk en de Lier ben je binnen 45 minuten per e-bike op Den Haag CS. Omgekeerd geldt dit ook voor grote delen van Den Haag Zuidwest, Rotterdam West, Schiedam, Vlaardingen en Maassluis. Vandaaruit zijn de belangrijkste bedrijventerreinen in Westland (Honderdland, Westerlee, ABC Westland en Royal Flora Holland) per fiets beter bereikbaar.

De metropolitane fietspaden worden geschikt gemaakt om veilig met hogere snelheden te kunnen fietsen. De aanleg van de fietspaden zal het gebruik van de fiets/e-bike naar werk, school of recreatieve voorziening stimuleren en tegelijkertijd de groei van het autoverkeer en gebruik van het wegennet beperken.

Samenwerking en kosten

De realisatie van de fietspaden gebeurt in samenwerking met andere wegbeheerders, zoals de MRDH, provincie Zuid-Holland, betrokken gemeenten en het Rijk. Het Westlandse deel van de metropolitane fietspaden is circa twaalf kilometer lang. De kosten voor uitwerking en realisatie bedragen € 5 miljoen. De MRDH neemt 70% voor haar rekening, wat de kosten voor Westland beperkt tot € 1.5 miljoen (1). Mogelijk valt dit lager uit door een bijdrage van de provincie. Deze kosten kunnen gedekt worden uit de middelen zoals opgenomen in het bereikbaarheidsfonds. De metropolitane fietspaden maken delen uit van Programma Bereikbaar Westland. Zonder de fietspaden wordt het moeilijker om de ambities op het gebied van bereikbaarheid, leefbaarheid, duurzaamheid en verkeersveiligheid te realiseren. Beginnen we niet in 2020, dan mist de gemeente de 70%-bijdrage vanuit de subsidieregeling van de MRDH en het synergievoordeel van het samen met andere wegbeheerders uitwerken en realiseren van deze fietspaden.

Personele capaciteit

Infrastructuur, meer specifiek bereikbaarheid, is een grote opgave voor Westland en een van de prioritaire thema's van het college. Een thema dat vraagt om een integrale aanpak en dat een breed scala van onderwerpen omvat, van fietspaden tot agrologistiek en van verkeerscirculatieplannen tot verduurzaming. Er komen grote ontwikkelingen op ons af, zoals de toename van het vrachtverkeer, duurzaamheid (minder uitstoot), verhogen van verkeersveiligheid en leefbaarheid, de opkomst van smart mobility en meer integraal werken in regionale samenwerkingsverbanden.

Om al deze opgaven te realiseren, is meer capaciteit dringend noodzakelijk. Wij ramen hiervoor in 2020 een bedrag van € 198.500 (2).

Samenvattend financieel beeld Welvarend Westland

Tabel 7: totaal Sterke Samenleving (mutaties * € 1 mln.)

Nr	Omschrijving	investering	2020	2021	2022	2023
1	Aanleg twee metropolitane fietspaden	1,500	0,000	0,010	0,490	0,870
	<i>Dekking uit fonds bereikbaarheid</i>		<i>0,000</i>	<i>-0,010</i>	<i>-0,490</i>	<i>-0,870</i>
2	Capaciteit bereikbaarheid		0,199	0	0	0
TOTAAL			0,199	0	0	0

Totaal financieel beeld wensen

Het totaal van de financiële wensen van de drie thema's is in onderstaande tabel weergegeven:

Tabel 8: totaal (mutaties * € 1 mln.)

Nr	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
	Goed Toeven	1,912	2,984	0,993	2,042
	Welvarend Westland	0,199	0,000	0,000	0,000
	Sterke Samenleving	0,879	0,030	0,030	0,030
TOTAAL		2,990	3,014	1,023	2,072

Hoofdstuk 5: Financieel overzicht

In dit hoofdstuk vatten we de financiële positie van de gemeente Westland samen. Deze samenvatting is opgebouwd uit de financiële startpositie inclusief de exogene en onontkoombare mutaties (hoofdstuk 2) en de bestuurlijke prioriteiten (hoofdstuk 4) die wij in de begroting 2020-2023 willen opnemen.

Zeer beperkte ruimte nieuwe wensen

Door de negatieve financiële startpositie én de behoefte om eerst een integraal afwegingskader te hebben zijn de bestuurlijke prioriteiten beperkt. Als we niet ingrijpen, loopt het tekort op de begroting de komende jaren op tot € 13 miljoen in 2023. Dit tekort wordt voor een flink deel veroorzaakt door factoren buiten onze invloedssfeer, zoals de kosten voor de jeugdzorg. Dit betekent dat er momenteel geen/zeer beperkte ruimte is voor nieuwe investeringen en nieuw beleid. We moeten eerst stevige keuzes maken om te zorgen voor een sluitend meerjarenperspectief. Iedereen merkt hiervan de gevolgen: inwoners, bedrijven, verenigingen en instellingen.

Blijvend in balans

In het dekkingsvoorstel aan het einde van dit hoofdstuk beschrijven wij de maatregelen die volgens ons nodig zijn om er gezamenlijk voor te zorgen dat onze financiën ook in de toekomst in balans blijven. Een balans waarbinnen we ruimte vinden om in Westland te behouden wat we hebben en nieuwe ambities realiseren.

5.1 Financiële startpositie.

De financiële startpositie sluit zoals aangegeven met een tekort dat oploopt naar € 13 miljoen in 2023. De onderstaande tabel geeft het verloop in alle jaarschijven weer.

Tabel 9: financiële startpositie * € 1 miljoen)

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Startsaldo (mjb. '19-'22)	1,000	0,279	0,413	0,413
A: Mutaties FMP 2020-2022	1,258	0,701	-0,665	-1,173
Saldo FMP	2,258	0,980	-0,252	-0,760
B: Mutaties exogeen & Onontkoombaar	-13,145	-12,213	-12,422	-12,519
Saldo FMP en exogeen & onontkoombaar	-10,887	-11,233	-12,674	-13,279

5.2 Bestuurlijke keuzes WestlandProgramma

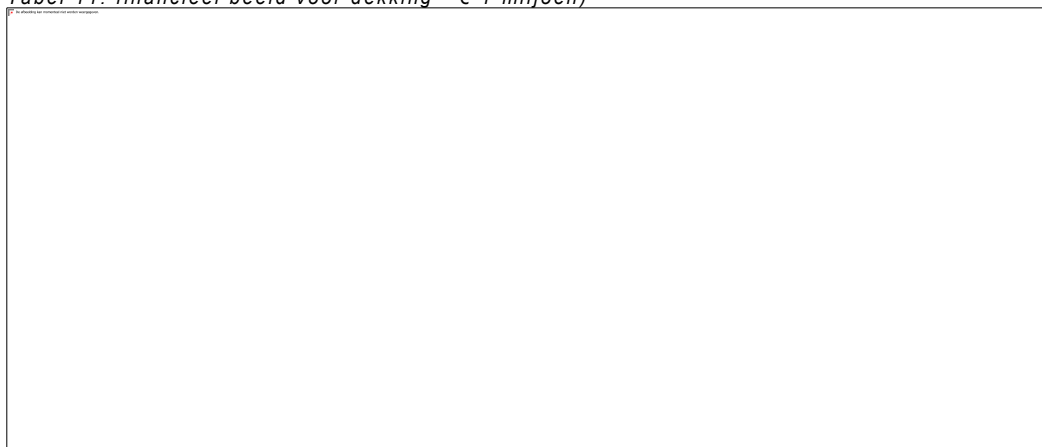
Een aantal dossiers is volgens ons dusdanig gewenst dat wij voorstellen om die in de begroting 2020-2023 te verwerken. Een uitgebreide beschrijving van die onderwerpen is in hoofdstuk 4 te vinden. Onderstaande tabel geeft daarvan de samenvatting.

Tabel 10: bestuurlijke prioriteiten * € 1 miljoen)

Nr	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
	Goed Toeven	1,912	2,984	0,993	2,042
	Welvarend Westland	0,199	0,000	0,000	0,000
	Sterke Samenleving	0,879	0,030	0,030	0,030
	TOTAAL	2,990	3,014	1,023	2,072

Na verwerking van de bestuurlijke urgenties ontstaat onderstaand beeld:

Tabel 11: financieel beeld voor dekking * € 1 miljoen)

5.3 Dekkingsvoorstel

Bovenstaande tabel toont aan dat de dekkingsopgave structureel oploopt naar ruim € 15 miljoen. Een forse opgave. Omdat wij deze opgave vorig jaar al gedeeltelijk op het netvlies hadden, is in de afgelopen maanden een heroriëntatie op de bestaande begroting uitgevoerd. Doel hiervan is inzichtelijk te maken welke keuzes mogelijk zijn binnen het huidige takenpakket en de huidige begroting. Daarmee willen we ruimte vinden voor nieuwe noodzakelijke uitgaven en ambities.

Heroriëntatie Cebeon

De heroriëntatie is uitgevoerd door het onderzoeksbureau Cebeon en uitgewerkt in een rapportage die ook aan de raad is verstrekt. Cebeon heeft Westland vergeleken met referentiegemeenten en de ijkpunten in het gemeentefonds. Hieruit komt naar voren dat Westland:

- meer uitgeeft aan de taakvelden wegen/water, begraafplaatsen en onderwijshuisvesting.
- minder inkomsten uit belastingen/heffingen genereert dan andere gemeenten;
- minder uitgeeft aan het taakveld sociaal domein;

Hogere uitgaven wegen en water

In het kader van de bereikbaarheid hecht de gemeente Westland waarde aan het bevorderen van snelle doorvoermogelijkheden van producten. Cebeon constateert als gevolg hiervan hogere investeringen voor aanleg en onderhoud van wegen. Zo wordt er bijvoorbeeld gekozen voor duurdere voorzieningen (meerstrooks).

Minder inkomsten uit belastingen en heffingen

De tarieven voor onroerendezaakbelasting (ozb) voor woningen en niet-woningen liggen onder het gemiddelde van de referentiegemeenten. De tarieven zijn respectievelijk 10% en 30% lager. Vergeleken met het landelijk gemiddelde is de afwijking bij niet-woningen nog groter. Ook maakt de gemeente Westland geen gebruik van inkomsten zoals parkeer- en reclamebelasting. Cebeon stelt vast dat Westland flink investeert in bereikbaarheid en daarmee het bedrijfsleven faciliteert maar dat daar relatief lage (belasting)inkomsten/bijdragen tegenover staan. De wettelijke vrijstelling van ozb op kassen speelt daarbij een rol.

Lagere uitgaven sociaal domein

Tot slot zijn vooral de uitgaven voor Wmo lager dan bij de referentiegemeenten, mede als gevolg van een lager aantal cliënten. Ook ten opzichte van het ijkpunt in het gemeentefonds geeft Westland minder uit. Dit is vooral zichtbaar op de onderdelen die al sinds jaar en dag in de algemene uitkering zijn opgenomen.

Verklaring daarvoor is dat de gemeente Westland die budgetten raamde op het noodzakelijke uitgavenniveau en niet op de verdeling binnen de Algemene Uitkering. Dat zijn immers algemene middelen die de gemeenten ook naar eigen inzicht kan inzetten. De per 1 januari 2015 ontvangen integratie- en decentralisatie-uitkeringen zijn daar vervolgens een-op-een aan toegevoegd. Vooral het onderdeel jeugd laat nu oplopende tekorten zien.

Keuzes uit het verleden

Op basis van het Cebeon-rapport kunnen we concluderen dat onze uitgaven lastig te beïnvloeden zijn. Daar waar de gemeente Westland afwijkt van de ijkpunten gemeentefonds of de referentiegemeenten, zit dat nu meestal besloten in hogere kapitaallasten vanwege keuzes (investerings) in het verleden. Dit geldt bijvoorbeeld voor wegen en onderwijshuisvesting. Dit betekent dat we daarop niet of pas op langere termijn zouden kunnen 'besparen'. We nemen deze inzichten uiteraard wel mee bij toekomstige afwegingen en beslissingen.

Hogere inkomsten

Het bovenstaande leidt ertoe dat we voor het creëren van ruimte voor nieuwe uitgaven en ambities ook naar inkomstenverhogende maatregelen kijken. Doordat de gemeente Westland veelal lagere tarieven hanteert dan andere gemeenten, zit daar volgens Cebeon ruimte. Onze uitgangspunten voor te maken keuzes zijn:

1. toepassen van het profijtbeginsel: een bijdrage vragen aan diegene die ook het meeste baat heeft van de voorziening;
2. verdeling van de lasten: iedereen draagt zijn steentje bij;
3. zowel uitgaven als inkomsten bezien;
4. voorkomen van 'lucht' in de begroting en daarmee onnodige maatregelen.

Deze uitgangspunten leidden tot het onderstaande voorstel:

Tabel 12: dekkingsvoorstel (* € 1 miljoen)

omschrijving	2020	2021	2022	2023
"Technisch"				
1. Sturen op kapitaallasten	0,5	1,0	1,5	2,0
2. Overige technische oplossingen	0,8	0,9	1,0	1,0
Stelpost IBP				
3. Inzet o.a. ter dekking ambities energietransitie	2,0	2,0	2,0	2,0
Belastingen en heffingen				
4. Belastingen en heffingen	4,1	5,2	5,6	5,6
Incidentele dekking				
5. Sociaal Domein	6,5	5,0	3,5	3,5
Overige uitgaven				
6. Oud voor nieuw	0	0,2	0,2	1,3
Totaal dekking	13,9	14,3	13,8	15,4

Technische mutaties (1 en 2)

De gemeente Westland heeft een stevig investeringsprogramma. Het is onvermijdelijk dat binnen dat programma gedurende het jaar verschuivingen optreden, veelal door externe factoren. Dit betekent bijvoorbeeld dat investeringen later of meer gefaseerd worden uitgevoerd. Dit leidt tot een voordeel op de kapitaallasten (rente en afschrijving). Om te voorkomen dat dit voordeel pas in de jaarrekening zichtbaar wordt, hebben we eerder de stelpost 'sturen op kapitaallasten' in de begroting opgenomen. Deze stelpost is in het FMP alle jaren nihil. De provincie Zuid-Holland – toezichthouder op de gemeentelijke begroting – accepteert deze stelpost uitsluitend als incidenteel dekkingsmiddel.

'Sturen op kapitaallasten'

Het effect van deze handelswijze is dat wij vrijwel met 100% zekerheid kunnen zeggen dat er in de jaarrekening een voordeel op kapitaallasten gaat ontstaan. Een voordeel waarvoor wij dan op begrotingsbasis dekkingsmaatregelen hebben genomen, bijvoorbeeld in de vorm van lastenverzwaring. Dat vinden wij zeer ongewenst. Vandaar dat wij voorstellen om wederom een stelpost 'sturen op kapitaallasten' in de begroting op te nemen. Deze loopt op naar € 2,0 miljoen in 2023. In de nadere uitwerking naar de begroting 2020-2023 bekijken we hoe we dat precies vormgeven, zodat we zoveel mogelijk tegemoet komen aan de standpunten van de provincie. Een van de mogelijkheden daarvoor is het instellen van een investerings- en/of kapitaallastenplafond.

Andere mogelijkheden

Cebeon noemt nog twee technische mogelijkheden om lasten te verlagen. Dit betreft een verlenging van de afschrijvingstermijn op wegen naar 29 jaar (de gemeente Westland hanteert een termijn van 25 jaar, de referentiegemeenten gemiddeld 29 jaar) en een hogere kostentoe rekening van veegvuil aan het product riolering. Beide onderwerpen leveren samen uiteindelijk € 1 miljoen op. Bij de verlenging van de afschrijvingstermijn van wegen geldt daarbij dat wij jaarlijks goed monitoren of deze aanpassing van de termijn nog aansluit bij de technische levensduur van de wegen.

Stelpost Interbestuurlijk Programma (3)

De begroting 2019-2022 bevat een stelpost die is gevoed vanuit het hogere accres Algemene Uitkering in relatie tot afspraken over het Interbestuurlijk Programma (IBP) dat het Rijk met medeoverheden heeft gesloten. Dit IBP bevat ambities die de overheden samen moeten realiseren. Deze stelpost is eerder verlaagd voor de neerwaartse accresbijstellingen zoals die volgen uit de september- en decembercirculaires 2018. Het voorstel is om het restantbedrag nu in te zetten voor de opgenomen noodzakelijke activiteiten voor energietransitie en sociaal domein. Deze ambities staan ook in het IBP. Voor overige ambities uit het IBP is geen specifieke dekking meer beschikbaar.

Belastingen en heffingen (4)

In de afgelopen jaren konden burgers en bedrijven profiteren van de goede financiële positie van de gemeente. Zo kon de hondenbelasting worden afgeschaft, zijn geen nieuwe belastingen ingevoerd en bleef de onroerendezaakbelasting vrijwel gelijk of daalde zelfs. Ook de indexering (inflatie) is in de afgelopen vier jaar (vrijwel) niet doorgevoerd, wat feitelijk neerkomt op een tariefsverlaging van 7 tot 8%.

Een bijdrage van iedereen

Nu het toekomstig gezond houden van de financiële positie om maatregelen vraagt, vragen wij onze burgers, bedrijven en instellingen om daar ook aan bij te dragen. Net zoals we gezamenlijk profiteerden van de goede tijden. Daarbij proberen wij een zo evenwichtig mogelijke verdeling door te voeren. Dit betekent onder andere dat wij rekening houden met de stevige tariefsverhoging die nodig is om de afvalstoffenheffing kostendekkend te houden. Omdat deze tariefsverhoging door onze inwoners wordt betaald, kijken we voor andere belastingen meer naar het bedrijfsleven. Dit sluit aan bij de bevindingen van Cebeon.

Wij komen dan tot het volgende voorstel:

- Verhoging ozb woningen 0% in 2020 en 1,5% (inflatie) in 2021
- Verhoging ozb niet-woningen 30% in 2020 en 1,5% (inflatie) in 2021
- Invoeren reclamebelasting in 2021
- Invoeren hondenbelasting in 2022

Naast dit dekkingsvoorstel leiden de hogere kosten bij afval en riolering tot tekorten op die producten.

Binnen de eerder vastgestelde uitgangspunten van 100% kostendekkendheid betekent dat dat ook daar tariefsverhogingen noodzakelijk zijn (tariefstijging gemiddeld naar verwachting respectievelijk +25% afvalstoffenheffing en + 8% rioolheffing).

In het dekkingsvoorstel is rekening gehouden met de onderstaande bedragen:

Tabel 13: overzicht extra inkomsten belastingen (* € 1 miljoen)

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
OZB - woningen	0	0,2060	0,2060	0,2060
OZB niet-woningen	4,05	4,2530	4,2530	4,2530
Begraafplaatsen	0	0	0	0
Reclamebelasting	0	0,7500	0,7500	0,7500
Hondenbelasting	0	0	0,4250	0,4250
Totaal	4,05	5,209	5,634	5,634

Uiteraard hebben wij daarbij ook gekeken naar de effecten op de woonlasten en de effecten voor de bedrijven. De onderstaande tabel laat zien hoe de woonlasten zich in 2020 ontwikkelen bij de geraamde stijging van de tarieven in 2020 (ozb 0%, eerste indicatie afval 25% en riool 8%):

Als gevolg van de verhoging van de afvalstoffen- en rioolheffing stijgen de woonlasten bij een gemiddelde woningwaarde met zo'n 8 tot 10%, een bedrag van € 60 tot € 75 per jaar. Bij de begroting 2020-2023 zal er een definitief inzicht in de cijfers zijn.

Tabel 14: verwachte ontwikkeling woonlasten (in €) bij gemiddelde woningwaarde

WOONLASTEN	aanslagbedrag	aanslagbedrag	stijging
	2019	2020	
eigenaar en gebruiker			
ozb eigendom	€ 298,00	€ 298,00	0,00%
afvalstoffenheffing	€ 226,08	€ 282,60	25,00%
rioolheffing eigendom	€ 58,21	€ 62,86	8,00%
rioolheffing gebruik	€ 176,40	€ 190,44	8,00%
TOTAAL	€ 758,69	€ 833,90	9,91%

Voor de bedrijfslasten betekenen de voorgestelde verhogingen (ozb 30%, indicatief riool 8%) de volgende ontwikkeling van de aanslag bij de genoemde WOZ-waarden:

Tabel 15: verwachte ontwikkeling bedrijfslasten (in €)

BEDRIJVEN	aanslagbedrag	aanslagbedrag
	2019	2020
Waarde pand		
eigenaar en gebruiker	aanslagbedrag	
€ 250.000	€ 1.129,43	€ 1.409,21
€ 500.000	€ 2.079,18	€ 2.622,22
€ 1.000.000	€ 3.976,68	€ 5.049,24

Het grootste aandeel niet-woningen bevindt zich in de klasse tot € 250.000 WOZ-waarde. Hier is sprake van een stijging van de aanslag met € 280 per jaar.

Sociaal Domein (5)

De jaarrekening 2018 laat zien dat de tekorten op de jeugdzorg fors oplopen. Wij ramen hiervoor in de komende jaren structureel een extra budget van € 7 miljoen. In het sociaal domein vindt momenteel herijking plaats (zie hoofdstuk 3).

Om effecten van herijkingsmaatregelen de tijd te geven dekken wij in de eerste twee jaar het tekort sociaal domein deels met incidentele middelen. Hiervoor willen wij onder andere de reserve sociaal domein, het beschikbare bedrag in de reserve werk & inkomen en het jaarrekeningresultaat 2018 inzetten. Vanuit deze middelen willen wij € 11,5 miljoen beschikbaar maken ter incidentele dekking in de jaren 2020/2021. In de jaren 2022 en verder ramen wij een dekkingsbedrag van € 3,5 miljoen. Dit bedrag verwachten wij te realiseren door een hogere Rijksbijdrage en uitkomsten van de herijkingsoperaties.

Oud voor nieuw (6)

Wij hebben in het dekkingsplan een taakstellend bedrag 'oud voor nieuw' opgenomen van € 0,2 miljoen in 2021 en 2022 en € 1,3 miljoen in 2023. De komende maanden zullen wij op basis van dit principe nadere keuzes maken en aan u voorleggen.

5.5. Financieel totaalbeeld

Indien het dekkingsvoorstel wordt overgenomen, ontstaat het volgende afsluitende financiële beeld:

Tabel 16: afsluitend financieel beeld (* € 1 miljoen)

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Startsaldo (mjb. '19-'22)	1,000	0,279	0,413	0,413
A: Mutaties FMP 2020-2022	1,258	0,701	-0,665	-1,173
Saldo FMP	2,258	0,980	-0,252	-0,760
B: Mutaties exogeen & Onontkoombaar	-13,145	-12,213	-12,422	-12,519
Saldo FMP en exogeen & onontkoombaar	-10,887	-11,233	-12,674	-13,279
C: Bestuurlijke urgenties	-2,990	-3,014	-1,023	-2,072
Concept saldo Voorjaarsnota 2019	-13,877	-14,247	-13,697	-15,351
D: Dekkingsvoorstel (*)	13,900	14,300	13,800	15,400
Saldo VJN na dekkingsplan	0,023	0,053	0,103	0,049

(*) Inclusief stelpost oud voor nieuw